

6. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26 лютого 2016 р. № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>.

7. Бровченко Т.І. Термінологічні аспекти установчих документів юридичних осіб / Т.І. Бровченко // Право України. – 2014. – № 12. – С. 199–204.

8. Постанова Вищого господарського суду України від 16 березня 2010 р. у справі № 39/204-09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/8359761>.

9. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : проект закону України від 13 травня 2016 р. № 466 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093.

10. Постанова Вищого господарського суду України від 09 грудня 2013 р. у справі № 2-5/7088.1-2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/35961905>.

11. Рішення господарського суду Львівської області від 30 січня 2012 р. у справі № 5015/5912/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21322657>.

12. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

УДК 347.7+346.5+346.7+346.9

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПІЛЬГ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ «РЕНІ»

PROBLEM ISSUES OF BENEFITS OF SPECIAL ECONOMIC ZONE “RENI”

Ляшенко О.В.,

здобувач PhD доктора філософії права,
докторант

Міжрегіональної академії управління персоналом
адвокат

Проблемні питання функціонування спеціальної економічної зони «Рені» зумовлюють необхідність їх дослідження. Порушуючи питання про специфіку правового становища СЕЗ, та зокрема СЕЗ «Рені», необхідно проаналізувати такі аспекти, як визначення правового статусу СЕЗ «Рені» з урахуванням існуючих пільг, гарантій на прикладі аналізу законодавства, що регулює ці правовідносини.

Ключові слова: спеціальна економічна зона (СЕЗ), спеціальна економічна зона «Рені» (СЕЗ «Рені»).

Проблемные вопросы функционирования специальной экономической зоны «Рени» требуют необходимости их исследования. Задавая вопросы о специфике правового положения СЭЗ, и в частности СЭЗ «Рени», необходимо проанализировать такие аспекты, как определение правового статуса СЭЗ «Рени» с учетом существующих льгот, гарантий на примере анализа законодательства, регулирующего данные правоотношения.

Ключевые слова: специальная экономическая зона (СЭЗ), специальная экономическая зона «Рени» (СЭЗ «Рени»).

The problem questions of functioning of special economic zone “Reni” require their research. Asking the questions about the specifics of the legal status of SEZs, and in particular SEZ “Reni” it is necessary to analyze aspects such as the legal status of SEZ “Reni” on the basis of existing benefits, guarantees, based on the analysis of legislation which regulates such legal relationship.

Key words: special economic zone (SEZ), special economic zone “Reni” (SEZ “Reni”).

Постановка проблеми. Станом на сьогодні правовий статус спеціальних економічних зон в Україні визначається Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 року, з подальшими змінами та доповненнями [5]. Щодо спеціальної економічної зони «Рені» – то це Закон України «Про спеціальну економічну зону «Рені» від 23 березня 2000 року, з подальшими змінами та доповненнями [6].

Метою статті є дослідження окремих питань функціонування та законодавчого положення СЕЗ, зокрема на прикладі СЕЗ «Рені».

Відповіді на ці запитання допоможе аналіз законодавства України та інших держав.

Виклад основного матеріалу. Створення спеціальних (вільних) економічних зон є необхідною умовою розвитку економіки такої зони, регіону та в цілому України, а самі спеціальні (вільні) економічні зони є ефективним інструментом залучення іноземних інвестицій, сприяння їм, активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, постачань на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, поліпшення використання природних і трудових ресурсів й збереження існуючих та створення нових робочих місць, залучення і впровадження новітніх технологій, ринкових методів господарювання, створення і розвиток сучасної виробничої,

транспортної та ринкової інфраструктури, активізації експорту, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, підприємництва та прискорення соціально-економічного розвитку України [5, ч. 2 ст. 1].

На території спеціальної (вільної) економічної зони запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб [5, ч. 1 ст. 1].

Як було визначено Законом України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6], метою створення СЕЗ «Рені» є залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва для збереження існуючих та створення нових робочих місць, впровадження новітніх технологій, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та підприємництва, завантаження потужностей портового комплексу та розвитку його інфраструктури, збільшення постачань високоякісних товарів та послуг, створення сучасної виробничої, транспортної і ринкової інфраструктури [6, п. 2 ст. 1].

Спеціальна економічна зона «Рені» створюється на строк 30 років на території міста Рені Одеської області загальною площею 94,36 гектара в межах земельної ділянки, наданої у користування Ренійському морському торговельному порту. Оригінал карти СЕЗ «Рені» зберігається в Ренійській міській раді [6, преамбула та п. 1 ст. 1; 19, ч. 1 п. 2].

Таким чином, за функціональним типом СЕЗ «Рені» є вільним митним портом.

Прийнятий 17 травня 2012 року Закон України «Про морські порти України» № 4709-VI [9] визначив правові, економічні та організаційні основи діяльності в морських портах України. Сферою застосування Закону є регулювання відносини портової діяльності, зокрема він встановлює основи державного регулювання діяльності в морських портах, порядок будівництва, відкриття, розширення та закриття морських портів в Україні, порядок провадження на їх території господарської діяльності, у тому числі надання послуг, визначення правового режиму об'єктів портової інфраструктури [9, ч. 2 ст. 1].

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про морські порти України» [9] «морський порт» – визначені межами територія та акваторія, обладнані для обслуговування суден і пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших, пов'язаних з цим, видів господарської діяльності.

Згідно з ч. 6 ст. 18 Розділу IV. Господарська діяльність у морському порту Закону України «Про морські порти України» [9], якою визначені особливості провадження господарської діяльності у морському порту, у порядку та на умовах, визначених законами України, у межах морських портів можуть утворюватися спеціальні (вільні) економічні зони або встановлюватися спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку.

З прийняттям 6 вересня 2012 року Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою ство-

рення нових робочих місць» [10] держава визначила основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013–2032 років щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки. А сам Закон прийнятий для спрямування саме на створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів. Закон містить всього лише 6 статей, які мали б бути більш конкретизованими, а сам Закон містити більше законодавчих норм прямої дії. Насамперед це і питання пільгового оподаткування, пільги митного оформлення, сплати митних платежів тощо.

Законом України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» (ст. 3) передбачена державна підтримка інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки.

Відповідно до ч. 4 ст. 4 Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10] Кабінет Міністрів України своєю постановою від 14 серпня 2013 р. № 715 затвердив Порядок відбору, схвалення і реєстрації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки та Вимоги до таких проектів [15].

У чому ж полягатиме підтримка держави інвесторів? Вищевказаний закон визначає свою межу дії – пріоритетні галузі економіки. Які ж це саме галузі? Відповідь містить п. 1 ст. 2 Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10] – вони мають бути спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць. При цьому перелік визначається Кабінетом Міністрів України. Так, дійсно, Кабінет Міністрів України 14 серпня 2013 р. № 843-р видав розпорядження «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» [16, п. 2 ст. 2]. За цим розпорядженням пріоритетними галузями економіки є такі:

1) агропромисловий комплекс за такими напрямами, як виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива з орієнтацією на імпортозаміщення;

2) житлово-комунальний комплекс за такими напрямами, як створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії); будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення;

3) машинобудівний комплекс за такими напрямами, як виробництво нових та імпортозаміщуючих

видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів;

4) транспортна інфраструктура за такими напрямками, як будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури;

5) курортно-рекреаційна сфера і туризм за такими напрямками, як будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

6) переробна промисловість за таким напрямком, як імпортозаміщуюче металургійне виробництво.

Аналіз переліку пріоритетних галузей дає підстави для висновку, що найбільш вірогідними для реалізації в спеціальній економічній зоні «Рені» є п. 1 та п. 4 [16], не виключено, що й абз. 2 п. 2 та п. 3 [16].

Положенням про критерії визначення пріоритетних видів економічної діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності і порядок їх застосування [17] запроваджуються критерії визначення пріоритетних видів економічної діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності, визначаються організаційні засади їх застосування, встановлюються основні вимоги до документів, які подаються на розгляд центральних органів виконавчої влади. А запроваджуються вони з метою визначення сфер економіки, розвиток яких вважається найбільш доцільним у спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку [17, преамбула та ч. 1 розд. I].

Критеріями визначення пріоритетних видів економічної діяльності є [17, преамбула та ч. 2 розд. I]:

- сприяння розвитку транспортної системи;
- розвиток виробничої та соціальної інфраструктури;
- обслуговування експортно-імпортних операцій та транзитних перевезень;
- залучення до господарського обігу наявних природних ресурсів та виробничих потужностей, науково-технічного потенціалу, забезпечення їх більш ефективного використання;
- використання місцевих ресурсів (природних, виробничих, трудових);
- спрямованість на виробництво експортної або імпортозамінної продукції (товарів, робіт, послуг);
- забезпечення структурних зрушень у регіональній економіці;
- формування високотехнологічних/наукоємних виробництв;
- здійснення перепрофілювання наявних виробничих потужностей;
- сприяння реконструкції виробничого потенціалу;
- збереження існуючих, створення нових та модернізація діючих робочих місць;
- надання переваги тим видам економічної діяльності, які розвиваються переважно за рахунок малого та середнього бізнесу;

– сприяння розвитку екологічно чистих виробництв;

– зменшення екологічного навантаження внаслідок господарської діяльності.

Названі вище критерії застосовуються диференційовано з урахуванням характеру регіону, де створено територію пріоритетного розвитку, та цілей заснування спеціальних економічних зон, так зокрема, для [17, преамбула та ч. 3 розд. I]:

- а) зовнішньоторговельних зон:
 - сприяння розвитку транспортної системи;
 - облаштування території зони;
 - розвиток виробничої та соціальної (в окремих випадках) інфраструктури;
 - обслуговування експортно-імпортних операцій та транзитних перевезень;
- б) торговельно-виробничих зон:
 - спрямованість на виробництво експортної або імпортозамінної продукції (товарів, робіт, послуг);
 - використання місцевих ресурсів (природних, виробничих, трудових);
 - забезпечення структурних зрушень у регіональній економіці;
 - збереження існуючих, створення нових та модернізація діючих робочих місць.

Поряд з названими вище обов'язковими критеріями, при формуванні переліку пріоритетних видів економічної діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку доцільно враховувати перспективні напрями розвитку господарських комплексів окремих регіонів, визначені на основі комплексного вивчення наявного природно-ресурсного і науково-виробничого потенціалу та забезпечення структурної перебудови економіки України [13], зокрема для Одеської області це з урахуванням порушеного в цій статті питання:

- забезпечення збалансованої роботи морського портового господарства;
- удосконалення галузевої структури промисловості, прискорення розвитку нових наукоємних, екологічно безпечних виробництв;
- упровадження у промисловість ресурсоощадних технологій, насамперед енерго- та водоощадних;
- підвищення ефективності та вдосконалення спеціалізації сільського господарства у виробництві зерна, соняшнику;
- здійснення комплексу заходів щодо розширення площ зрошуваних земель та раціонального використання водних ресурсів;
- технічне переоснащення та вдосконалення виробничої інфраструктури: транспорту, засобів зв'язку, забезпечення інженерного захисту морського узбережжя.

Повернемось тепер до форм і розміру державної підтримки інвестиційної діяльності. У п. 2 та п. 3 ст. 3 Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10] мали б бути встановлені пільги, гарантії в оподаткуванні, однак замість цього Закон зазначає, що існують осо-

бливості оподаткування. В чому ж ці особливості полягають, а в тому, що мають визначатися Податковим кодексом України [2], а щодо ввізного мита – Митним кодексом України [3]. Тобто як таких особливостей даний спеціальний закон не містить.

Тепер стосовно фінансування. Обсяги коштів, що спрямовуються на державну підтримку, щороку мають визначатися законом про Державний бюджет України, а також відповідними місцевими бюджетами, у тому числі з урахуванням ст. 105 Бюджетного кодексу України (субвенції на виконання інвестиційних проектів) [1, п. 4 ст. 3].

Про які види спрямування державної підтримки йде мова? Розглянемо це питання на прикладі бюджетного законодавства, що приймається щорічно. Крім Законів про бюджет на відповідний рік умови надання державних гарантій за кожним видом спрямування встановлюються Кабінетом Міністрів України. Розглянемо Закони, що були прийняті після вступу в силу Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10] (тобто після 1 січня 2013 року – згідно з п. 1 ст. 6 Закон [10] вступив в дію саме з цієї дати).

Законом України «Про Державний бюджет на 2013 рік» [11] у ст. 6 встановлено, що у 2013 році державні гарантії можуть надаватися в обсязі до 50 000 000 тис. гривень:

1) для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання – резидентів України державного сектору економіки для кредитування проектів інвестиційного характеру на об'єктах, що мають загальнодержавне значення, у тому числі за такими можливими напрямками:

- за зобов'язаннями Державного агентства автомобільних доріг України;
- за зобов'язаннями публічного акціонерного товариства «Український банк реконструкції та розвитку»;
- за запозиченнями Державної іпотечної установи;
- за зобов'язаннями суб'єктів господарювання, об'єкти державної власності яких належать до сфери управління Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, які здійснюють реалізацію національних проектів;

– для фінансування інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку економіки України, в тому числі експорторієнтованих і енергозберігаючих проектів;

– для реалізації проекту будівництва мостового переходу через річку Дніпро в м. Запоріжжі;

2) на підставі міжнародних договорів України за такими можливими напрямками: фінансування інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку економіки України;

3) для забезпечення виконання зобов'язань головних розпорядників бюджетних коштів, що вини-

кають при залученні ними коштів для здійснення капітальних видатків понад обсяги встановлених бюджетних призначень;

4) для забезпечення виконання зобов'язань Державного концерну «Укроборонпром»;

5) для забезпечення виконання зобов'язань публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України».

Проте Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [12], зокрема ст. 6, передбачена можливість надання державних гарантій лише до 25 000 000 тис. гривень, та й напрями залучення державних гарантій були значно звужені. Так, гарантії надаються для забезпечення виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування інвестиційних проектів та програм, пов'язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави. Також згідно з міжнародними договорами України за такими можливими напрямками: фінансування інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку економіки України, проектів, спрямованих на підвищення енергоефективності та зміцнення конкурентних переваг українських підприємств.

Варто зазначити, що інші питання взаємовідносин, які не врегульовані бюджетним законодавством, мають вирішуватись відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» [8]. За цим законом [8] врегульовані відносини між інвестором та державою. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [8] визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи такого державно-приватного партнерства. Що ж таке державно-приватне партнерство? Це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами) на договірній основі [8, преамбула, ст. 1].

Держава прийняла на себе зобов'язання гарантії додержання встановлених законодавством України умов для провадження діяльності приватних партнерів, пов'язаної з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, додержання прав і законних інтересів приватних партнерів [8, п. 1 ст. 20].

До ознак державно-приватного партнерства законодавець зокрема відносить [8, ч. 4 п. 1 ст. 1]:

– забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера;

– довготривалість відносин (від 5 до 50 років);

– передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;

– внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

За цим законодавчим актом [8, ст. 18] визначені форми державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства, які можуть надаватися зокрема шляхом:

– надання державних гарантій, гарантій Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування;

– шляхом фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами;

– в інших формах, передбачених законом.

Порядок надання державної підтримки встановлений Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2011 р. № 279 прийнято постанову «Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства» [14]. Цей Порядок визначає процедуру надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності [14, п. 1].

Державна підтримка може надаватися [14, п. 5]:

– шляхом надання державних та місцевих гарантій;

– шляхом фінансування здійснення заходів (програм) за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами;

– в іншій формі згідно із законом.

Розглянемо тепер на прикладі Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6] основні його положення, зокрема, що стосувалися й були притаманні самому визначенню поняття СЕЗ, а саме положенням п. п. 3 та 4 ст. 2 [6], за якими:

– держава гарантує стабільність встановленого цим законом правового режиму функціонування СЕЗ «Рені» на весь термін, визначений статтею 1 цього закону [6];

– у разі зміни законодавства України з питань оподаткування та митного регулювання до суб'єктів СЕЗ «Рені» на їх вимогу протягом періоду функціонування СЕЗ «Рені» застосовуються особливості оподаткування та митного регулювання, передбачені цим законом [6] на день їх реєстрації як суб'єктів СЕЗ «Рені»;

– Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» від 25 березня 2005 року [7], були на превеликий жаль виключені, що призвело до запровадження Законів України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [5] та «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6] «без прав і гарантій» для його суб'єктів.

Ці зміни стосуються й положення ст. 12 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [5] – принципів валютно-фінансового регулювання у

спеціальній (вільній) економічній зоні. Були виключені положення стосовно: сприятливих митних умов та режиму митного оподаткування: пільгові режим та рівень оподаткування, специфічні валютно-фінансові умови, банківсько-кредитна система, система кредитування і страхування, умови окремих видів платежів та система державного інвестування.

Чинна редакція коментованої статті Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [5] передбачає, що у спеціальних (вільних) економічних зонах створюються сприятливі валютно-фінансові умови для розвитку банківсько-кредитної системи, страхування та системи державного інвестування.

Положеннями Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6], зокрема ст. 9, був запроваджений спеціальний правовий режим підприємницької діяльності, особливості оподаткування та валютного регулювання на території СЕЗ «Рені», які Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» від 25 березня 2005 року [7] були повністю скасовані (ст. 9 вилучена з Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6]). Виключена стаття з Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6] остаточно ліквідувала будь-яку економічну доцільність існування СЕЗ «Рені».

Закон України «Про інвестиційну діяльність» [4] також не сприяє інвестиційній привабливості в Україні. Так, за визначенням державних гарантій захисту інвестицій, наведеним у реченні 1 абз. 4 ч. 1 ст. 19 [4], – це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів).

Зазначений Закон України «Про інвестиційну діяльність» [4] потребує змін та узгодженості з іншими Законами України, наприклад, з Законами України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [10] та «Про державно-приватне партнерство» [8].

Наведемо лише два приклади успішних ОЕЗ, в яких дійсно існує привабливий інвестиційний клімат, які відповідають класичному прикладу визначення СЕЗ.

В Казахстані це, наприклад, спеціальна економічна зона «Морпорт Актау» в Мангістауській області [21].

У цій зоні корпоративний прибутковий податок, земельний податок, податок на майно, ПДВ на імпортовані товари, імпорتنі митні мита, орендна плата за землю складають 0% [22].

Також особлива економічна зона «Алабуга» (Республіка Татарстан Слабузький район, м. Слабуга), яка була створена в 2006 році, дійсно забезпечує сприятливі податкові умови для своїх резидентів. Наприклад, компанії на 10 років звільнюються від земельного, майнового та транспортного податків,

податкові канікули починаються з моменту появи податкової бази. Для резидентів діють пільгові податкові ставки на прибуток, з урахуванням федерального податку вони становлять: 2% – перші 5 років 7% – наступні 5 років, 15,5% – до 2055. Податок на майно, землю і транспорт 0% протягом 10 років з моменту появи податкової бази. На території ОЕЗ діє режим вільної митної зони, що дозволяє ввозити товари з-за кордону без сплати імпортного мита і ПДВ. Так при переміщенні іноземного обладнання, сировини, комплектуючих, будівельних матеріалів під митну процедуру вільної митної зони, резидент ОЕЗ звільняється від сплати ввізних митних зборів і податків. Ще однією з преференцій, наданих резидентам ОЕЗ, є безкоштовне підключення до ліній електропередач [23].

Аналізуючи практичний досвід створення СЕЗ в Україні та відсутність дієвого захисту інвестицій, скасування пільг інвесторам у законодавчому полі держави, можна стверджувати, що все це призвело до низької активності, недовіри інвесторів, і як результат можливості СЕЗ не були в більшій частині реалізовані.

Так, наприклад, всі майнові питання в СЕЗ «Рені» та в інших СЕЗ в Україні стосовно державного майна, проведення конкурсів, укладення договорів оренди [18] на жаль здійснюються без врахування особливого статусу його суб'єктів, території на якій розташовані об'єкти оренди. Тобто будь-який суб'єкт СЕЗ, що звернувся з пропозицією отримання у оренду державне майно, не має жодних переваг, привілеїв, пільг переважно з іншими суб'єктами господарювання – як юридичними так і фізичними особами, які такого спеціального статусу не мають. Так, наприклад, під час проведення Фондом Державного майна України та його територіальних управлінь конкурсів з права оренди державного майна, розташованого на території СЕЗ, під час укладення відповідних договорів оренди державного майна [18] за результатами проведеного конкурсу жодного разу не було запроваджено додаткових чи особливих умов оренди з урахуванням особливого статусу суб'єктів СЕЗ.

Суб'єкти СЕЗ, маючи особливий статус, використовують при цьому загальне законодавство без врахування саме такого статусу. Це, зокрема, й типовий договір оренди індивідуально визначеного майна (нерухомого або іншого), що належить до державної власності [18], який зокрема не врегульовує питання приватизації, викупу орендованого майна, адже інвестування – це основна мета оренди (залежно від ТЕО, бізнес-плану) та Примірний договір про відшкодування витрат балансоутримувача на утримання орендованого нерухомого майна та надання комунальних послуг орендарю [18]. Однак, запропонована редакція договорів не враховує ні положення інвестиційного проекту (бізнес-плану), інвестиційного договору, зокрема це стосується строку оренди, відсутності переважного права приватизації орендованого майна, у тому числі й у випадку проведення невід'ємних покращень такого майна тощо.

Проте й жодних сприятливих валютно-фінансових умов, зокрема в СЕЗ «Рені», не існує, як відсутні будь-які умови для розвитку банківсько-кредитної системи, страхування. Такі умови кожен з суб'єктів СЕЗ «Рені» реалізовує на загальних умовах для будь-яких суб'єктів господарювання в Україні, залучення міжнародних банків, страхових компаній швидше є мрією. Те ж саме стосується й державного інвестування, яке з часу існування СЕЗ «Рені» фактично не здійснювалось.

Висновки. Потребують усунення недоліки в існуючій правовій базі функціонування СЕЗ «Рені» з урахуванням українського та міжнародного досвіду щодо діяльності портових спеціальних економічних зон.

Скасування пільг з оподаткування фактично визначило подальшу долю СЕЗ – це відсутність економічного розвитку, залучення інвестицій. Реалізація інвестиційних проектів продовжується у загально-встановленому режимі оподаткування.

На жаль, чинне законодавство містить правові колізії, існуюча законодавча база уніфікує усі спеціальні вільні території без урахування їх функціонального призначення. Кожна така територія створювалася з метою вирішення конкретних економічних, соціальних завдань, виходячи із умов існування. Законодавство не забезпечило зв'язку між СЕЗ і видом господарювання, так само як і не забезпечило його незмінності для інвесторів, суб'єктів СЕЗ.

Чинне законодавство вимагає внесення низки доповнень, наприклад, потрібно відновити пільги, які надаються суб'єктам господарювання залежно від виду спеціальної економічної зони [20].

Потребує змін Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6]. Доцільно удосконалити порядок створення та функціонування спеціальної економічної зони «Рені». Крім того, потребують змін й положення законодавства щодо прийняття державою гарантій і обов'язків захисту інвестицій, незмінності положень законодавства про СЕЗ як мінімум на період реалізації затверджених, зареєстрованих інвестиційних проектів.

Так, наприклад, доцільно було б включити до Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» [6] положення про обов'язок Держави гарантувати не тільки незмінність правового режиму функціонування СЕЗ «Рені» та незмінність відповідного законодавства (у тому числі оподаткування, митного регулювання) у правовідносинах інвестора з іншими приватними чи публічними учасниками господарських, адміністративних відносин, але й відповідальність Держави у випадку порушення таких норм, що призводить до погіршення становища інвестора – суб'єкта СЕЗ «Рені», або за вибором інвестора застосування законодавства, що діяло на дату його реєстрації як суб'єкта СЕЗ «Рені».

Законопроект за № 3786 від 19 грудня 2013 року, внесений народними депутатами України С.Р. Гриневецьким, Ю.Б. Круком [24], був покликаний врегулювати інвестиційну діяльність на території СЕЗ «Рені».

Стратегічною метою прийняття цього законопроекту мало бути досягнення у найближчій перспективі рівня розвитку Ренійського морського порту, який забезпечував би його функціонування як повноправного елемента міжнародної транспортної системи та дозволив би:

- активізувати розвиток Ренійського морського порту;
- позитивно впливати на економічний стан регіону;
- сприяти підвищенню рівня життя і збільшення зайнятості населення;
- стимулювати ділову активність і наповнення державного та місцевого бюджетів;
- сприяти залученню вантажопотоків, перш за все транзитних вантажів;
- сприяти створенню (модернізації) підприємств на рівні передових світових тенденцій у технологіях і організації виробництва;
- формувати умови для створення товарів (послуг) з підвищеною конкурентоспроможністю на світових ринках;
- створити можливість для отримання максимальної вигоди від транзиту товарів територією України.

Позитивними положеннями, які б дійсно сприяли залученню потенційних інвесторів, були положення щодо звільнення від податкового навантаження, митні пільги, правовідносини при продажу та реалізації інвестпроектів тощо. Законопроект також мав врегулювати й процедурні питання перереєстрації

суб'єктів СЕЗ та інше. На жаль, цей законопроект [24] був відкликаний 27 листопада 2014 року.

Розробці нового базового закону про спеціальні (вільні) економічні зони повинен передувати ґрунтовний аналіз ефективності та результативності діяльності вже створених міжнародних зон як в нашій державі, так і в інших державах – Естонії, Литві, Латвії, Польщі, Туреччині та ін. в контексті законодавства, що регулює їх діяльність.

Аналіз норм чинного законодавства дає всі підстави стверджувати, що на території України не функціонують СЕЗ у їх класичному вигляді, потребує змін податкове законодавство, необхідні зміни законодавства, що передбачають конкретну відповідальність не тільки суб'єктів СЕЗ, але й інших органів, установ тощо, які здійснюють владно-розпорядчі функції, запровадження гарантій, відповідальності держави при зміні законодавства, що регулює діяльність в СЕЗ і стосується прав її суб'єктів.

Державно-приватні відносини повинні мати прозорі, чіткі й зрозумілі правила взаємовідносин. Законодавство, яке регулює такі правовідносини, має бути незмінним незважаючи на зміни політичних настроїв у державі. Саме від стабільності законів, їх зрозумілості, мінімального втручання держави в господарську діяльність суб'єктів підприємництва буде залежати інвестиційна привабливість всієї держави.

Таким чином, можливо зробити висновок, що нормативно-правове, організаційне та інше забезпечення функціонування, діяльності СЕЗ потребують докорінних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – С. 1778. – Ст. 572. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print1443620003787888>.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–17. – С. 556. – Ст. 112. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1445682807847993>.
3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/print1445682807847993>.
4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/print1443620003787888>.
5. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13 жовтня 1992 року № 2673-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2673-12/print1444205782517283>.
6. Про спеціальну економічну зону «Рені» : Закон України від 23 березня 2000 року № 1605-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1605-14/print1444635454068856>.
7. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України : Закон України від 25 березня 2005 року № 2505-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2505-15/print1442827829425319>.
8. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17/print1443095123426571>.
9. Про морські порти України : Закон України від 17 травня 2012 року № 4709-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4709-17/print1445866452539034>.
10. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5205-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5205-17/print1444486515721867>.
11. Про Державний бюджет України на 2013 рік : Закон України від 6 грудня 2012 року № 5515-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5515-17/print1444486515721867>.
12. Про Державний бюджет України на 2015 рік : Закон України від 28 грудня 2014 року № 80-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19/print1444486515721867>.
13. Про Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 1994 року № 167 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/167-94-%D0%BF/print1445682807847993>.
14. Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2011 року № 279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D0%BF/print1443620003787888>.

15. Про затвердження Порядку відбору, схвалення і реєстрації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки та вимог до таких проектів : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 року № 715 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/715-2013-%D0%BF/print1430809279423571>.

16. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 року № 843-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80/print1444486515721867>.

17. Положення про критерії визначення пріоритетних видів економічної діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах та на територіях зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності і порядок їх застосування : затверджене Наказом Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 14 березня 2000 року № 28/51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0206-00/print1444486515721867>.

18. Типовий договір оренди індивідуально визначеного (нерухомого або іншого) майна, що належить до державної власності, та Примірний договір про відшкодування витрат балансоутримувача на утримання орендованого нерухомого майна та надання комунальних послуг орендарю : затверджені Наказом Фонду державного майна України від 23 серпня 2000 року за № 1774 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0931-00/print1433782758929064>.

19. Про спеціальну економічну зону «Рені» : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2000 року № 1344 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1344-2000-%D0%BF/print1444486515721867>.

20. Нові форми організації територій з особливим податковим режимом (СЕЗ і ТПП) : [аналітична записка] / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/271/>.

21. О создании специальной экономической зоны «Морпорт Актау» : Указ Президента Казахстана [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kazninvest.kz/about/files/Ukaz_Prezidenta_RK-SEZ_Morport_Aktau.docx.

22. Спеціальна економічна зона «Морпорт Актау» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sez.kz/ru/>.

23. Особая экономическая зона «Алабуга» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.alabuga.ru/>.

24. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про спеціальну економічну зону «Рені» (щодо регулювання інвестиційної діяльності на території СЕЗ «Рені») [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49370.